

CSÁKY PÁL

ÉVA ELMENT

Vannak helyzetek, amikor az ember akkor viselkedik okosan, ha elcsendesül és végiggondolja az összefüggéseket, amelyek az adott pillanathoz vezettek. A könnyek, az érzelmek ilyenkor nem sokat segítenek – persze visszafogni sem érdemes őket. De az értelem talán hasznosabb partner ilyen pillanatokban.

Idén júniusban kellene találkoznunk a negyvenedéves érettségi találkozónkon. Emlékszem, öt évvel ezelőtt mennyire meglepődtek mindnyájan, amikor azelőtt, hogy mindenkinek szót adtunk volna, mondja el, mi történt vele az elmúlt öt évben, mindenki elé vágva azt kérdeztem a csapattól: tud-e valaki az osztály olyan volt tagjáról, aki már nem él, elhagyott bennünket? A pár nappal azelőtti hírekre reagáltam akkor, amelyek arról szóltak, hogy a párhuzamos osztály két tagja is elhunyt az elmúlt időszakban.

Mindenki ijedten tekintett magába a kérdés hallatán, s utána felszabadult örömmel állapítottuk meg, hogy némiképp kivételek vagyunk, talán a sors kegyeltjei: a mi osztályunkból – dacára annak, hogy 1975-ben érettségiztünk – még mindenki él.

És ma már nem mondhatjuk el ugyanezt a mondatot. Éva, te mindig is nagy kópé voltál, nagyon sok dologban képes voltál az élen járni. De azt soha nem gondoltam volna, hogy te kezdted meg a sort.

Mert aki nem tudná: Pénzes Éva egy energiától és optimizmustól duzzadó, optimista ember volt. Még akkor is, ha sokszor szívattuk őt, s még akkor is, ha ő pedig keményen – ahogy az egy igazi egyéniséghez illik – visszaszívott minket.

Mert a lazaság és a hülyéskedés is az életünkhöz tartozott akkoriban, gimistaként, természetesen – de korántsem volt annak meghatározó része. Az igazán fontos rész máshol keresendő: Évám, attól tartok, mi vagyunk az utolsó generáció, akiknek az elvek mégiscsak velőig meghatározó elkötelezettséget jelentettek. A világ nagyot változott körülöttünk, mára már a felszín, a biznisz, a fogyasztás, az érdek vált a fő meghatározóvá. Az üres celebek világa ez. Az árral való úszás a trendi – s aki nem így cselekszik, azt épp a tucatemberek nézik hülyének. És mert belőlük jóval több van, azt hiszik, hogy nekik van igazuk, s azt is meggyőződéssel vallják, hogy a világ csakis olyan lehet, amilyennek a fogyasztói társadalom spindoktorai megrajzolták.

De mi tudjuk, hogy ez nem így van.

Olvasom az életrajzodat, s most tudatosítom csak magamban, mennyi mindent is tettél. A Jogvédő Bizottság, amelynek nagyon szeretnék már egyszer Pro Probitate-díjat adni, nagyon fontos szerepet töltött be a nyolcvanas években. S akkor ennek a csapatnak a tagja lenni nem volt – mondjuk pestiesen: piskóta. A börtön árnya lebegett felettetek, feletted – s látod, megint csak arra kell rádöbbsenem, hogy a mai elmaszatolt világ polgárai talán nem is értik, hogy miről beszélek. Igen, így van, ne tagadjuk: a saját gyerekeink sem értik már ezt – s hidd el, talán így van ez jól. Ők már egy jobb világba születtek bele, amelyet – minden hiányossága ellenére – mégiscsak a mi generációnk hozott össze. De ahhoz kellett a személyes vállalások, kellett a veszélyes helyzetek tucatnyi tudatos kezelése.

Mіндеzt persze nem azért mondom, hogy úgy viselkedjünk, mint annak idején a második világháborús partizánok, akiket annyiszor megmosolyogtunk, mert – voltak vagy sem ellenállók – csak a saját panelszövegeiken keresztül akarták látni és láttatni a világot. Azért írom mindezt, mert kihagyhatatlan: aki nem sejt legalább az akkori, komoly következményeket is rejtő stresszhelyzeteket, az semmit nem tud arról a korról, de ami még fontosabb: semmit nem tud arról az emberi tisztességről, amely a saját útja felvállalásával hozzájárult egy embertelen diktatúra bukásához. Mert azért mondjuk el a mai fiataloknak azt is – még ha meg is mosolyognak érte –, hogy a dolgok nem történnek maguktól. A konfliktusokat felvállalók sokat tettek azért, hogy a jobbik – bár nem hibátlan – alternatíva valósuljon meg.

Mint ahogy később is: te mindig is ott voltál, ahol a magyar nemzeti ügynek segíteni lehetett. Parlamenti és kormány szinten is.

Emlékszel, hányszor viccelődtünk ezzel a témával is Ságón? Hányszor hecceltelek magam is, a Kálvária alatti pincékben is?

S ez volt a helyes út, Éva. Egy dolgot elmondhatsz onnan, a felhők mögül: vállaltad. Hidd el, nem sokan mondhatják el ugyanezt. Még akkor is, ha ez a vállalás megtépázott téged és megtépázta nemzedékünk legjobbjait: de biztos vagyok benne, hogy a túloldali mérlegelésnél ez a habitus nem találtatik könnyűnek. S üzenem Szent Péternek, hogy ha valamilyen érthetetlen ok miatt mégis hiányozna néhány gramm a káderlapodról, azt nyugodtan tegye hozzá az én kvótámból. Az én tiszteletem irántad megér ennyit.

Egyébként pedig: milyen az öregúr? Olyan, amilyennek mondják? Decens, igazságos, kimért, mindenkinek azt adja, ami jár? Vagy ott is van baksis? Mert akkor megint veszthetünk, Évám! A baksis öli meg a mostani világunkat is!

De nem hiszem, hogy ő is... Bár annyi emberről nem hittem eddig sem, a környezetemből is... És mégis...

Látod, mennyire megfertőzött engem is ez a világ. Ez a rohadt világ, amelyben élünk. Ahol minden és mindenki eladható...

De, Évám, mi tudjuk, hogy létezik tisztesség is. Léteznek a nehezebb, de tisztességesebb utak. Erre tanítottak a szüleink... Pénzes tanító bácsi, de az én egyszerű anyám és apám is. S ezt nem adom... Bocs, de a te nevedben is mondom: nem adjuk. Nem adtuk. S a kommunisták talán eme mondat miatt is buktak meg.

És Szent Péter nálam gyanún felül áll. Bocsásd meg nekem, de a közeljövőben még nem szeretnék találkozni vele. De tiszteltetem őt.

S imádkozom azért, hogy a Nagyfőnök is méltányos legyen veled. Azzal a Pénzessel, aki mindig vidám, energiával teli, kedves volt. S aki úgy fricskáz meg most bennünket, hogy közülünk elsőként megy el...

Évám, most is ott látlak, ahogy Vas Ottó előtt monddod a verset. Ottó üvölt, hogy erőteljesebben, s belőled valahonnan előbúvik egy sárkány, s olyan erővel mondd Nagy Lászlót, hogy a Jókai-napok zsúrije tálcán adja a fődíjat...

De hát valahol mégiscsak könnyű annak a sorsa, akit az Úr összehoz Vas Ottóval, Korpással, Píriverel és a többiekkel... Hidd el, még a Singer is adott valamit, még a Csomor is... Jó kis gimi volt az ott, Ipolyságon... Csak hát semmi sem tart örökké...

Évám, a Nagy Rendező előbb-utóbb lecsenget mindannyiunkat, ez ellen nincs – és nem lehet – apelláta. Hülye vicc, de izé... protekciód volt? Megint első akartál lenni?

Arra gondoltam, hogy most, Isztambulból hazaérvén, amikor rám zuhant a hír, milyen zenét tegyek fel az emlékedre. A *Kócos kis ördögöket*? Az Illéstől valamit – vagy az Omegát?

Emlékszel a szántói nyári táborozásra, ahol szétvertük a gitárt? Keresem a hangtárban a Kossuth Rádió felvételét, ahol Kóborral éneklek a *Petróleumlámpát* a pozsonyi miniszterelnöki hivatalban, de nem találok...

Így marad megint az elvi választás. Látod, ez a mi generációnk alaphelyzete. Ronan Keatingot hallgatom most, Éva. *If tomorrow never comes...* Ha a holnap soha nem jön el... Felemelően szép, szomorú dal. Az élet mélységeiről szóló ballada, amely annyira meghatározta a mi generációnk életútját.

S elővettem az emlékkönyvemet is. Az az igazság, annak idején óvodás ötletnek tartottam, hogy mindannyian emlékkönyveket vegyünk, s abba írjunk valamilyen szöveget egymásnak. Ám Baba és Kaja pszichéje akkor is erősebbnek bizonyult. S most el kell hogy ismerjem, volt benne logika. Ma este az egyedüli biztos pont, ahová menekülni tudok: a lap, ahová beírtad az üzenetedet nekem.

Máig emlékszem az arcodra, amikor mentegetőztél, hogy semmi nagy nem jutott az eszedbe, s azért Madáchhoz menekültél. Ugye te sem sejtetted, mennyire meghatározó lesz mindkettőnk életére ez a mondat?

Ma már én is tudom (amit akkor én sem tudtam), hogy ezzel a pasassal vigyázni kell. Nagyon sokat tud-tudott rólunk, a mindenkori emberről... Perse egy shoppingcenterben fél perc alatt kinyírnák őt is...

De ez már megint egy más történet. Nem eredendően más persze, hiszen megintcsak oda jutottunk vissza, ami lényegünk: az értékek értelméhez. Amelyeknek Pénzes Éva nagykövete volt.

Nyugodj békében, nagyon megérdemled. S az emlékeinkben az maradsz, aki lényed mélyén mindig is voltál: a csilingelő hangú, örök optimista, csitri Pénzes Éva.

Évuci. A Pénzes...

Pozsony, 2015. április 11.